

בני טובים לאן?

הנוער ללא אידאליים, הנוער הבורח מעצמו ונמלט אל תחליפים מפוקפקים שבחיים ללא חוק וגבול — דוגמת מין, שכרות ופרבר-סייז — ואשר בסופו של דבר נראה כאילו אין לו אלא מטרה אחת, הרס-עצמי, הפך נושא פופולארי ולעתים משעמם למדי לספרים רבים.

בעצם מהותו טומן חומר זה כחובו דראמ-תיזת, או, ליתר דיוק, מלודראמתיזת מן המוכן: פעילות רבה ומגזמת באפיקים שונים מן הרגיל, וכתוספת — חומר פיקנטי על אנשים צעירים העוסקים מתוך עניינית בגופותיהם, מורדים בכל מה שנראה מקובל ומשליכים עצמם מתוך סקרנות ילדותית עגומה, ורצון להוכיח משהו, אל מערבות חיים מסוכנת ואכזרית, שערכיה הקבועים אינם ניתנים לערעור בנקל.

כל אלה גרמו שרטונו של מרסל קארנא, „בני טובים — לאן?“ (התרגום העברי של השם אינו מוצלח) יהיה לסרט מעניין, מרתק ורבי-רושם, אולם הרעיון לכתוב ספר על פי הסרט דומה שהוא נדון מראש לכשלון, כי הספר הוא רק תסריט מורחב, מבובל ומטושטש ללא נקודת-אחיזה — רעיון שנופח והוגזם ללא טעם, והמחכה, כאותו בלון מלא אויר, להתפוצץ ולחזור ולהצטמק.

כסרט כך גם הספר עוסק בקבוצה של צעירים וצעירות, שבסיסם הוא סן-זרמן דה-פרא, שאליהם נקלע בוב, סטודנט צעיר, בן למשפחה בורגנית מובהקת, והם מבליים את זמנם במסיבות והופכות אורגיות, בשתייה במיני עסקים חשודים, ובעיקר בפטפוט על העולם והחיים מתוך פסקנות מודגשת, כש-דבריהם הם פסבדופילוסופיה פשטנית וגרועה. בשטף העניינים מתפתחת אהבה עזה בין בוב ונערה בשם מיק, אולם היא מתגלגלת לסיום עגום של מוות בתאונה ושל הכרה „שרק המוות אינו מרמה“, כל האל-מנטים הנדרשים למלודראמה טובה יותר או גרועה יותר מצויים כאן, ומתחת למסווה האדישות והלא איכפתיות הפסקנית והגמורה מסתתרת סנטימנטליות גדושה

הגיבור, עד כדי כך שטרם צאתו לקרב מתעוררת בו כמיהה להיכנס לבית-הכנסת כדי להתפלל שם.

אך יותר מכל זועק עוני הבטוי כשמגיע הסופר לענייניו העיקרי: אחרי קרב שבו הורג יונתן במרידיו ערבי אחד הוא נפגש במרים, נערה שהגיעה ארצה אחרי שנחלצה ממחנות-ריכוז. יונתן ומרים מתאהבים זה בזה ועקב כך היא עוזבת את ידידה הקודם, חיים, כעבור זמן נפגשים חיים ויונתן במחנה צבאי, והנה מתעורר ביונתן חשש סתום מפני חיים, וכך הוא שולחו, בתור מפקדו, לבצע משימה מסוכנת שאיננה הכרחית. חיים נהרג ויונתן חש (ובצדק!) מוסר-כליות, ומאבד עצמו לדעת.

אין ספק כי פרשה זו היא עצמה די בה שייכת עליה סיהר שלם ומעניין. אך כדי שיהיה הספר כזה חייב היה המחבר לצייר, בצורה משכנעת, תחילה מצב נפשי של סיר טיס ופחדים בלתי-הגיוניים שהביאו לידי פשע ואחרי-כן מצב נפשי של ייסורי אשמה מענים שהביאו לידי התאבדות, וכאן אין לא מזה ולא מזה אלא, לכל היותר, בקצה המזלג, גם פשר מעשהו של יונתן, המתגלה לו לבסוף, נמסר בצורה פשטנית מדי: „בלילה בו הרגתי את הערבי בפרדס עשיתי את חיים, וחיים היה האיש העשוק ששרד בחיים והוא היה נושא בלבו, בלבי, את נקמת כל חטאי הלילה ההוא. נמלטתי על נפשי מן הלילה ההוא וכל מי שנמלט צריך שיהיה רודף אחריו, בהרתי בחיים שיהיה רודפי“.

אכן, האשמה, הפחד ופשר הפחד, כמו רוב הדברים האחרים שבספר, אינם מעוררים את הקורא לשקמם בנפשו בדרך של חוויה, ועל כן, אף-על-פי שיוסף בר-יוסף משליך לפע-מים אבנים של ממש, יש חשש שלא רבים ייחלצו אליהן להפוך ולחזור ולהפוך בהן.

ד. ש.

* יוסף בר-יוסף: חייו ומותו של יונתן ארגמן. ספרית פועלים/לכל. תל-אביב, 1959.

אתם נוער אתם?!

הגם שהספר כתוב בחרוזים ובניקוד מלא. אף במידת הזמור כמיטב יכלתו וטעמו של המחבר הצעיר, הרי מצד השירה שבו, ולו אף השירה ה"קלה", הוא חשוב ומעניין לאיך ערוך פחות מאשר כתעודה סוציולוגית־תרבותית להכרת המנטאליות של שכבות־גיל מסוימות בארץ הזאת, ולא שלהן בלבד.

בכותר־לוואי בשער הספר מעיד עליו מחד ברו, כי החרונות והבדחנות הנוחה עליו, שהוא משמש "הודמנות בלתי־חוזרת / לה־כיר (ולו כזרחה) / עד כמה בלתי־איום / הוא ה.סברה" של היום". כמאה עמודים של פזמונים מוקדשים אחרי־כן להוכחת התיזה הזאת, לאפולוגטיקה — אלתרמנית־טור־שביעית טהורה בכליה, ירחמיאלית־נרקיס־טית־גימניסטיט ברוחה ובנושאה — על החפובים הקטנים, שלא הספיקו מעשה־שטן, לקחת חבל בגירוש צבא־הכיבוש הבריטי תחילה וצבאות־הפלישה הערביים אחרי־כן. יש כאן גם "בקורת" על דור־הזקנים, מוד־טרו ונימוסיו, ארוורבעו, ערכיו וחולש־תיו, גם "הוקעה" של קלקלות בהווי חיינו, גם "התרפקות" על ערכים חלוציים, כמו שאומרים, גם "העלאה־על־גיס" של גבורה בחורי־סיני (ללמדנו כי, בעצם, לא ככה שום זיק בארבעים־ושע, / וממדורות ימי מלחמת־השחרור / אחת היא המסילה המובילה קדשה" וכי "מול גויל־י־האש קמים גויל־י־קדש"), וגם כעין "פרקי־נוף" חזותיים־חזוניים כאחד, שתוכם רצוף "הווי" עם היסטוריוסופיה — וכן, אפילו, קיטרוג נוקב כלפי כל אותם המעזים להטיח כלפי דור בני־גילו שהוא מנוער מ"יהדות", וזאת — שזמו שמיים! — לאחר שגילה התנהגות מופתית כליכך הן כשהרביץ באויבים "תורה — ומסיני" הן כאשר "בפס־טיבל אחד, רב הוד ורושם / בכתה על צואריו, כסמל ועדות / גולה שלמה..." (ע' 34).

ספר חביב, "שובב" מאד, מלא צירופי־לשון וריזום, קרצניים ומתחננים (גאומנית או

להבהיל — האהבה הפסבדו־רומנטית שסופה מוות טרגי הנגרם עקב אי־הבנה משועת בין שני הצדדים, הבתים הבורגניים האטר־מים, הנערות הצעירות המתות מהפלות, השכרות שצריכה להפנות על גפשות מעונות ותוהות, והמוות — הסמל השקוף והמובן כליכך של דחף ההרס־העצמי.

אם יכולה מלודרמה בעלת נתונים כאלה להיות רבת־רושם ואפקטיבית בסרט שיש בו בימיו מחושב ואמנותי, עבודת מצלמה מודגשת ומשחק רגיש, הנה הספר הוא בליל מוזר ולא ברור, שהקשר הענייני בין חלקיו קלוש ורופף, ולעתים אפילו קשה להבנה, ובו דומה שוחים מספר רב של אנשים ונשים, בעלי שני ממדים, הנמצאים בפעילות מת־פדת, שאינם מסוגלים לא לחשוב ולא להרגיש, שאינם מתפתחים אלא נמצאים כאילו מוקפאים באמצעו של תהליך, והמור־פיעים כפעם בפעם באור הזרקור ומצהירים הצהרות מטופשות על החיים ועל המוות, על האנושות, על האהבה ועל העולם, כמו: "לחיים אין שום משמעות, יקרתני, ועוד פחות משמעות לעולם הזה, ואני מפסק בכלל אם יש עולם אחר בו מצויה משמעות זו" — הוא קם ממקומו (מעין הוראות לשחקן), למוות יש לפחות משמעות כלשהי".

הצהרות בנליות ומרגיזות כאלו הן נוסח הדיבור הרגיל של גיבורי הספר, ואלהן מתלווה גם רגש של חשיבות־עצמית, כאילו הנה גילו לנו עולמות חדשים ורעיונות שמעולם אף לא העזנו להרהר בהם. עם קריאה מתברר לנו יותר ויותר שכאן רצון מכוון לסנסציה זולה, על חשבון נושא טרגי ובעיות כאובות ומסובכות של דור חסר־ערכים ונוער ללא־מטרה שאינו יודע לאן מועדות פניו ולשם מה הוא חי.

ה. ב.

* פרנסואו דובון: בני טובים — לאן? רומן על פי הסרט של מארסל קארנא. מצרפתית: המוטל. הוצאת "הדר", תל־אביב, תשי"ט.